

БЮДЖЕТНИЙ ЛІТОПИС: III квартал 2017 року

У III кв. 2017 року динаміка наповнення зведеного бюджету виявилася позитивною. Зокрема за липень-вересень доходи зведеного бюджету збільшилися на 32.0% рік до року і сягнули 245.2 млрд грн. Згідно з планом (із змінами) на 2017 рік до зведеного бюджету має надійти на 27.5% більше, аніж рік тому. Традиційно у другому півріччі темпи росту видатків бюджетів почали прискорюватися. У липні-вересні 2017 року видатки зведеного бюджету зросли на 24.0% порівняно з минулим роком до 255.8 млрд грн. Оскільки в минулих періодах доходи надходили в більших обсягах, аніж здійснювалися видатки, то наприкінці вересня зведений бюджет ще мав профіцит у 41.7 млрд грн, тимчасом як планом на рік передбачено дефіцит у 109.5 млрд грн. Найбільше ресурсів акумулювали місцеві бюджети – 26.7 млрд грн. На центральному рівні наприкінці вересня був профіцит на рівні 15.0 млрд грн.

1. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ

1.1. Доходи. Згідно з оперативною звітністю казначейства доходи державного бюджету в III кв. зростали високими темпами. Зокрема до державного бюджету надійшло 190.8 млрд грн доходів. Це на 34.5% більше (48.9 млрд грн), аніж у липні-вересні 2016 року. Збільшити доходи бюджету в III кв. допомогли надходження від основних бюджетоутворюючих податків: ПДВ, податок на прибуток, акцизи, рентна плата і прибутковий податок. Окрім цього, збільшити темпи росту доходів допомогли трансферти НБУ, яких не було в III кв. 2016 року.

Фактори сповільнення росту доходів бюджету

- **Стабільне відшкодування ПДВ.** Як відомо, Мінфін заустив публічний реєстр заявок і сум повернення ПДВ у робочому режимі 1 липня 2017 року. Тепер майже 90% щомісячної суми, заявленої до відшкодування, повертається в 30-денний термін, тимчасом як за аналогічний період минулого року цей показник становив лише 41%. У результаті в III кв. 2017 року уряд стабільно відшкодував ПДВ. Всього за квартал обсяги відшкодування сягнули 30.6 млрд грн. Це на 10.8% (3.0 млрд грн) більше, аніж у липні-вересні минулого року. Темпи росту відшкодування могли б бути вищими, якби не висока база порівняння. Як відомо, у III кв. 2016 року уряд ліквідував заборгованість, що виникла в результаті блокування відшкодування в червні 2016 року. Крім того, за липень-вересень 2017 року уряд скоротив обсяги заборгованості з відшкодування ПДВ на 18.9% (2.9 млрд грн)¹. У результаті обсяг невідшкодованого ПДВ на початок жовтня повернувся до рівня заборгованості, який існував на початок 2017 року і становив 12.2 млрд грн.
- **Збільшення заборгованості з податків і зборів.** За липень-вересень 2017 року заборгованість з податків і зборів зросла на 3.8 млрд грн до 81.1 млрд грн.

¹ Із 15.0 млрд грн на 1 липня 2017 року до 12.2 млрд грн на 1 жовтня 2017 року.

Фактори росту доходів

– **Розширення бази оподаткування.** З 2017 року було розширено базу оподаткування. Зокрема змінено режим оподаткування ПДВ для агровиробників. Крім того, з початку 2017 року скасовано пільгову нульову ставку ПДВ на імпорт газу. Згідно з даними НАК «Нафтогаз України»² в III кв. 2017 року НАК «Нафтогаз України» імпортував 3.7 млрд м³ газу. Середня ціна імпортованого у вересні газу становила 222.1 дол. США за 1 тис. кубометрів, у серпні – 210.4 дол. США, в липні – 208.2 дол. США³.

– **Підвищення акцизних ставок.** У III кв. 2017 року доходи від акцизів на внутрішні товари збільшилися на +22.5% порівняно з III кв. 2016 року. Відповідні доходи держбюджету становили 17.6 млрд грн. Як відомо, під час ухвалення бюджету вкотре було підвищено ставки акцизів (горілчані вироби на 40%, пиво на 12% і цигарки на 40%). Ставки акцизів на паливо також зросли. Зокрема, на бензини (легкі та середні дистиляти) – з 171.50 євро до 213.50 євро за 1000 л; на дизельне пальне (важкі дистиляти (газойлі)) – з 95/125.50 євро до 139.50 євро за 1000 л.

– **Ріст імпорту.** У III кв. 2017 року імпорт в Україну збільшився на 22.6% порівняно з III кв. 2016 року. Одні з найвищих темпів зростання імпорту продемонстрував енергетичний імпорт. Зокрема в липні-вересні 2017 року Україна імпортувала нафтопродуктів на загальну суму 2 970 млн дол. США⁴. Таким чином у грошовому виразі імпорт нафтопродуктів за III кв. 2017 року збільшився на 37.5% порівняно з III кв. 2016 року (2160 млн дол. США).

– **Збільшення зарплат.** У III кв. 2017 року доходи державного бюджету від ПДФО становили 19.1 млрд грн, що на 26.9% більше порівняно з III кв. 2016 року (15.0 млрд грн). Усього до зведеного бюджету від ПДФО за цей період надійшло 47.3 млрд грн (+32.0% рік до року). Без урахування податку на проценти та військового збору темпи росту доходів становили 34.1%. Такі високі темпи зростання – це результат мінімум двох факторів. По-перше, це прямий ефект підвищення мінімальної заробітної плати. По-друге, це скорочення кола осіб, які мають дохід, менший за 1.4 прожиткового мінімуму, та відповідно право на 0% ставку ПДФО з доходу, меншого 50% мінімальної зарплати.

– **Доходи від НБУ.** Як відомо, торік через вирішення організаційних питань перерахування прибутків від НБУ в бюджет відбулося лише наприкінці року. На відміну від минулого року державний бюджет 2017 року в липні-вересні отримав 10 млрд грн трансфертів від НБУ.

1.2. ЄСВ продовжив стабільний ріст. Завдяки підвищенню мінімальної заробітної плати доходи від ЄСВ продемонстрували високі темпи зростання. У липні-вересні 2017 року уряду вдалося зібрати 44.9 млрд грн доходів від сплати ЄСВ, що на 39.4%, або на 12.7 млрд грн, більше, ніж у III кв. 2016 року.

1.3. Темпи росту видатків були меншими за темпи росту доходів. У III кв. 2017 року загальна сума видатків із державного бюджету становила 205.0 млрд грн і була на 20.4% (34.7 млрд грн) вищою, ніж торік. Ріст видатків державного бюджету пояснюється зростанням:

1.4. Оплати праці. Майже чверть приросту видатків державного бюджету пояснюється зростанням видатків на оплату праці з нарахуваннями у зв'язку з підвищенням оплати праці в бюджетній сфері. На ці цілі в липні-вересні було витрачено 34.4 млрд грн, що на 34% більше, ніж торік.

1.5. Трансфертами органам державного управління інших рівнів. У III кв. 2017 року більше половини приросту видатків Державного бюджету пояснюється зростанням обсягів міжбюджетних трансфертів.

² <http://uaenergy.com.ua/post/29243/import-gaza-v-ukrainu-za-6-mes-2017-g-velichilsya-v-23/>,

<http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/0B40792D70962422C22581B70023A8E8?OpenDocument&year=2017&month=10&nt=%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8&>

³ https://espresso.tv/news/2017/11/20/ukrayina_cogorich_kupyla_za_kordonom_10_mlrd_kubiv_gazu_na_2_3_mlrd

⁴ <http://uaenergy.com.ua/post/29243/import-gaza-v-ukrainu-za-6-mes-2017-g-velichilsya-v-23/>

Зростання, по-перше, пов'язано з подвоєнням обсягів житлових субсидій населенню до 16.6 млрд грн. Крім того, у зв'язку зі збільшенням мінімальної заробітної плати також на 1/5 до 13.6 млрд грн збільшено медичну субвенцію. У липні-вересні 2017 року місцеві бюджети також отримали 3.8 млрд грн дотації на утримання закладів охорони здоров'я та освіти. По-третє, на 16.1% рік до року зросли соціальні стандарти, згідно з якими сплачують соціальні допомоги. Крім того, у III кв. 2017 року нарешті було розподілено 1.0 млрд грн субвенції на розвиток інфраструктури ОТГ.

1.6. Обслуговуванням боргу. Майже 17% приросту видатків пояснюється зростанням обсягів видатків на обслуговування боргу⁵. У липні-вересні з державного бюджету було сплачено за зобов'язаннями 35.9 млрд грн, що на 20.0% більше, ніж торік.

1.7. Зростанням обсягів аграрних субсидій. Збільшення видатків на економічну діяльність у III кв. 2017 року на 39.6% до 12.6 млрд. грн пояснюється передусім субсидіями підприємствам сільського господарства. На цю мету було сплачено 3.4 млрд грн, або на 1.9 млрд грн, більше, ніж торік у зв'язку із заміною спеціального режиму оподаткування ПДВ бюджетними дотаціями.

1.8. *Темпи здійснення видатків могли б бути вищими.* Хоча капітальні видатки трохи пришвидшилися в III кв. 2017 року, їхні темпи виконання поки що залишаються низькими. Зокрема в липні-вересні 2017 року було освоєно 9.5 млрд грн, що становить 1/5 річного плану. Всього за 9 місяців 2017 року виконано третину річного плану капітальних видатків.

2. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

2.1. Доходи на місцях продовжували демонструвати високі темпи зростання. Так, за липень-вересень 2017 року до місцевих бюджетів надійшло 55.8 млрд грн доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів), що на 24.1% (10.8 млрд грн) більше, ніж у III кв. 2016 року. Приріст доходів забезпечили: ПДФО (+7.4 млрд грн), єдиний податок (+1.3 млрд грн), земельний податок (+0.7 млрд грн) і понадпланові доходи з митниці⁶ (+1.8 млрд грн). Темпи росту доходів могли б бути більшими, якби не обмеження індексації ставок плати за землю, яка надходила до місцевих бюджетів з лютого 2017 року, та не зміна порядку зарахування до місцевих бюджетів роздрібного акцизу з пального.

2.2. У III кв. 2017 року видатки місцевих бюджетів збільшилися на 43.4% до 113.5 млрд грн. Збільшення видатків на соціальне забезпечення пояснює майже третину приросту видатків (30.6%) на місцях. Так, у III кв. 2017 року на відповідні цілі було витрачено 31.9 млрд грн, що в 1.5 рази вище, ніж в аналогічному періоді минулого року. Цікаво, що, попри підвищення мінімальної заробітної плати вдвічі, підвищення першого розряду єдиної тарифної сітки (за якою розраховують заробітну плату бюджетникам), збільшення розрядів для оплати праці вчителям, фонд оплати праці місцевих бюджетів не тільки не збільшився, а навіть зменшився на 0.2% до 21.0 млрд грн. Оскільки не спостерігається суттєвого скорочення працівників бюджетного сектору, невеликі темпи росту фонду оплати праці можуть означати перерозподіл фонду оплати праці на користь працівників з низькою заробітною платою.

2.3. У III кв. 2017 року місцеві бюджети збільшили обсяги капітальних видатків в 1.5 рази до 18.2 млрд грн. Щоправда, на кінець вересня річний план капітальних видатків місцевих бюджетів виконано менш, ніж наполовину (43.7%).

⁵ З урахуванням боргових зобов'язань Укравтодору.

⁶ Надходження для фінансового забезпечення реалізації заходів, визначених пунктом 33 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України.

3. ФІНАНСУВАННЯ І БОРГ

Профіцит держбюджету скоротився. Через скорочення нерегулярних доходів, великі видатки з обслуговування боргу, активніші капітальні видатки профіцит державного бюджету скоротився до 15.0 млрд грн наприкінці вересня порівняно з 29.0 млрд грн наприкінці червня. Нагадаємо, що планом на 2017 рік передбачено дефіцит держбюджету у 77.6 млрд грн. Акумуляування коштів на місцях уповільнилося. Профіцит місцевих бюджетів у III кв. збільшився всього на 3.5 млрд грн до 26.7 млрд грн.

Борг збільшився. За липень-вересень 2017 року розмір державного та гарантованого боргу збільшився на 2.7% (2.02 млрд дол. США) до 72.35 млрд дол. США. У національній валюті борг збільшився на 4.5% (85.2 млрд грн) і сягнув 2.043 трлн грн.

Збільшення розміру державного боргу в III кв. пояснюється:

- **Виходом України на зовнішні ринки запозичень.** У вересні вперше за кілька років Україна розмістила єврооблігації на суму 3 млрд дол. США під 7.375% річних з 15-річним терміном погашення.
- **Рекапіталізація держбанків.** У липні 2017 року уряд спрямував 22.5 млрд грн⁷ на збільшення статутного капіталу банків. Таким чином у 2014–2017 роках уряд збільшив держборг на докапіталізацію Ощадбанку 25.5 млрд грн, Укрексімбанку – 22 млрд грн, Приватбанку – 139.3 млрд грн⁸. 2017 року уряд має ліміт на докапіталізацію банків і підтримку Фонду гарантування вкладів на суму 71.6 млрд грн.

Стримували зростання державного боргу в III кв. такі фактори:

- **Недовиконання плану внутрішніх запозичень.** Уряд за 9 місяців 2017 року залучив для фінансування державного бюджету 87.5 млрд грн із запланованих 147.8 млрд грн внутрішніх запозичень. Зменшення необхідності в запозиченнях пояснюється недовиконанням запланованих видатків бюджету та отриманням несистемних доходів.
- **Дострокове погашення єврооблігацій 2019–2020 рр.** Мінфін спрямував на викуп боргових цінних паперів України 2015 року з терміном погашення в 2019–2020 рр. 1.6 млрд дол. США із залучених на зовнішньому ринку 3 млрд дол. США єврооблігацій. У результаті було скорочено видатки на обслуговування зовнішнього боргу в 2019 і 2020 рр. (на 1.16 млрд дол. США 2019 р. і на 415 млн дол. США 2020 р.). Окрім цього, такий вихід скорочує ризик рефінансування та збільшує резерви, підтримуючи кредитний профіль країни.

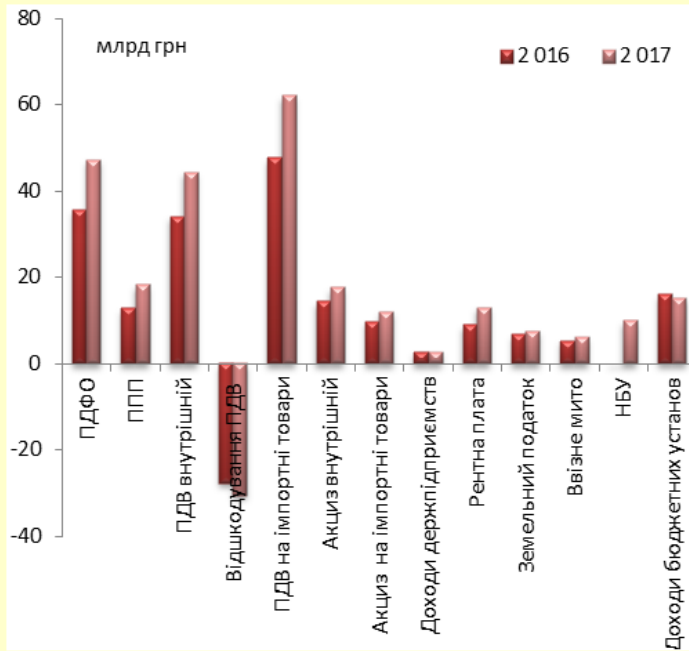
З наміром скоротити видатки на погашення та обслуговування зовнішнього боргу на початку жовтня Нацбанк і Мінфін завершили операцію обміну ОВДП, що перебуває у власності НБУ, – реструктуризацію виплат з обслуговування та погашення ОВДП на суму 219.6 млрд грн. У результаті операції змінено графіки платежів і виплат за цими зобов'язаннями⁹. Згідно з прогнозами МВФ до кінця року державний борг становитиме 2.455 трлн грн (близько 88.3 млрд дол. США), або 89.8% ВВП.

⁷ https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#2 Грошово-кредитна статистика НБУ, Інформація щодо розміщення ОВДП у 2017 році.

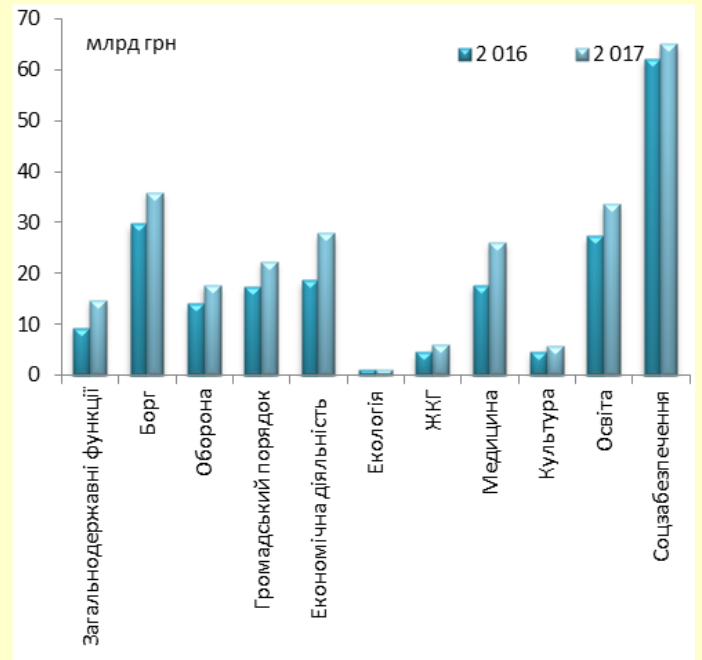
⁸ <http://finbalance.com.ua/news/Bezdonni-bochki-Kabmin-vitratit-shche-10-mlrd-hrn-na-Oshchadbank-ta-Ukreksimbank>

⁹ <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=250324993>

Доходи зведеного бюджету III кв.

Видатки зведеного бюджету III кв.

Джерело: Державна казначейська служба.

CASE УКРАЇНА
вул. Полтавська, 10,
офіс 34
Київ, 01135

Тел. +38 044 227-53-17

Керівник проекту
Дмитро Боярчук
boyarchuk@case-ukraine.kiev.ua

Проект виконується за підтримки Інституту
відкритого суспільства